

ΑΗΜΕΤ ΑΛΤΑΝ

ΔΕΝ ΘΑ ΔΩ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΞΑΝΑ

μετάφραση
Μιχάλης Μακρόπουλος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΙΟΠΤΡΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ
I WILL NEVER SEE THE WORLD AGAIN
AHMET ALTAN

© Ahmet Altan, 2018
Μετάφραση © Yasemin Çongar, 2019
Πρόλογος © Philippe Sands, 2019
Published by agreement with Clementina Liuzzi Literary Agency

© Για την ελληνική γλώσσα σε όλο τον κόσμο: Εκδόσεις Διόπτρα, 2020
Εκδίδεται κατόπιν συμφωνίας με την Clementina Liuzzi Literary Agency
Η μετάφραση έγινε από τα αγγλικά έπειτα από συμφωνία με τον συγγραφέα.

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή ή ανατύπωση μέρους ή του συνόλου
του βιβλίου σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του εκδότη.

ISBN: 978-960-653-015-9

ΠΡΩΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
Μάρτιος 2020

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
Μιχάλης Μακρόπουλος

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ
Ευδοξία Μπινοπούλου

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ
Ελένη Οικονόμου, Εκδόσεις Διόπτρα

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ
Έρση Σωτηρίου, Εκδόσεις Διόπτρα

Εκδόσεις Διόπτρα

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ
Αγ. Παρασκευής 40, 121 32 Περιστέρι,
Τηλ.: 210 380 52 28, Fax: 210 330 04 39

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ books & life
Σόλωνος 93-95, 106 78 Αθήνα
Τηλ.: 210 330 07 74

www.dioptra.gr
e-mail: sales@dioptra.gr • info@dioptra.gr

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	7
Σημείωμα της μεταφράστριας από τα τουρκικά	13
Μία μοναδική πρόταση	15
Η πρώτη νύχτα στο κελί.....	29
Ο καθρέφτης κι ο γιατρός	41
Ο δάσκαλος	61
Το νεκροταφείο των ροζ φακέλων	75
Απιστία.....	85
Συνάντηση με τον χρόνο	91
Ταξίδι στο κελί μου.....	103
Το όνειρο	119
Κατά συρροήν δολοφόνος	127
Μεριέμ	131
Ο μυθιστοριογράφος που έγραψε την ίδια του τη μοίρα	145
Το ξεκαθάρισμα	155
Η ανησυχία του δικαστή	167
Νεράιδες του δάσους.....	171
Η αναγγελία.....	183
Χειροπέδες.....	187
Το πουλί.....	201
Το παράδοξο του συγγραφέα.....	205
Επίμετρο: Πώς το προσωπικό γίνεται πανανθρώπινο.....	213

Πρόλογος

Πρωτογνώρισα τον Αχμέτ Αλτάν την άνοιξη του 2014 σε μια συνάντηση στην Κωνσταντινούπολη. Η πόλη ήταν ανέκαθεν ξεχωριστή για μένα, ως το μέρος όπου ερωτεύτηκα πριν από τριάντα χρόνια, πίνοντας τσάι με μέντα σ' ένα μικρό καφενείο δίπλα στο τζαμί Ορτάκιοϊ στη σκιά της Γέφυρας του Βοσπόρου, με τη γυναίκα που θα παντρευόμουν. Εκείνη την άνοιξη ο Αχμέτ έδωσε την πρώτη Διάλεξη Μεχμέτ Αλί Μπιράντ, ένα ετήσιο γεγονός τώρα, που το οργανώνει η ομάδα P24 για την ελευθερία του Τύπου, τιμώντας έτσι τη μνήμη ενός ξακουστού Τούρκου δημοσιογράφου. Εκτίμησα τη διάλεξη του Αχμέτ και ευθύς τον συμπάθησα. Μίλησε με πάθος και θάρρος, ευφυΐα και χιούμορ, σχετικά με τη θέση του συγγραφέα σε μια αξιοπρεπή κοινωνία. Σύντομα γίναμε φίλοι, επικοινωνούσαμε συχνά και βλεπόμασταν στο Λονδίνο και στην Κωνσταντινούπολη.

Τέσσερα χρόνια μετά τη γνωριμία μας, την άνοιξη του 2018, προσκλήθηκα να δώσω την ίδια ετήσια διάλεξη στο ίδιο κτίριο: το θαυμάσιο οικοδόμημα του δέκατου ένατου

αίωνα που είναι το Γενικό Προξενείο της Σουηδίας στο Μπέγιογλου, στην ευρωπαϊκή πλευρά της Κωνσταντινούπολης. Ο Αχμέτ ήταν καλεσμένος αλλά δεν μπορούσε να παρευρεθεί· τότε πλέον, μετρούσε 590 ημέρες στη φυλακή. Το έγκλημά του; Να πει μερικές ακίνδυνες κουβέντες σε μια τηλεοπτική εκπομπή μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα του 2016, που ερμηνεύτηκαν ως προδοτικές από την κυβέρνηση του προέδρου Ταγίπ Ερντογάν.

Τα μέτρα καταστολής του προέδρου Ερντογάν είχαν κάνει την Τουρκία να στενάζει στις τελευταίες θέσεις στον Παγκόσμιο Δείκτη Ελευθερίας του Τύπου των Δημοσιογράφων Χωρίς Σύνορα. Η κατάσταση ήταν άσχημη και κατά πάσα πιθανότητα θα χειρότερε, έστω κι αν υπήρχε η αίτηση ότι η θέση του προέδρου Ερντογάν δεν ήταν ολόκληρα ασφαλής στις προσεχείς εκλογές. Η οικονομία υπέφερε· οι τουρίστες δεν πλησίαζαν. Η ατμόσφαιρα στο σουηδικό προξενείο εκείνο το ανοιξιάτικο βράδυ του 2018 απέπνεε αμετακίνητη αποφασιστικότητα.

Τη διάλεξή μου παρακολούθησαν συγγραφείς και δημοσιογράφοι που δεν είχαν συλληφθεί ακόμη. Ο Μουράτ Σαμπουντζού, διευθυντής της εφημερίδας *Cumhuriyet*—που είχε καταδικαστεί τον Απρίλιο του 2018 σε εφτάμισι χρόνια με κατηγορίες για τρομοκρατία, αλλά αποφυλακίστηκε με εγγύηση αφού άσκησε έφεση—, εκφώνησε την εναρκτήρια ομιλία, έναν παθιασμένο χαιρετισμό στους πολλούς δημοσιογράφους που είχαν συλληφθεί.

Εγώ αφιέρωσα τη διάλεξή μου στον Αχμέτ. «Ξέρουμε

πώς τα λόγια τείνουν να ερμηνεύονται με διαφορετικούς τρόπους», είπα εξηγώντας ένα σημείο που συνδέει τον δικηγόρο με τον συγγραφέα, «κι επίσης ξέρουμε ότι αυτό είναι η ομορφιά τους κι ο κίνδυνός τους». Οι επικίνδυνες λέξεις που είπε ο «αγαπημένος απών φίλος μου» έκαναν έναν δικαστή να αποφανθεί ότι ο Αχμέτ, που τότε ήταν εξήντα οχτώ χρόνων, θα περνούσε την υπόλοιπη ζωή του στη φυλακή. «Δεν θα αμνηστευθούμε ποτέ και θα πεθάνουμε σ' ένα κελί», έγραψε ο Αχμέτ στους *New York Times*, μέσ' από το κελί του, αφού καταδικάστηκε.

Πέρασα την επόμενη μέρα με τη Γιάσεμιν Τσόγγκαρ, που διευθύνει την Ρ24 και είναι κοντινή φίλη του Αχμέτ. Πήγαμε μαζί στη φυλακή υψίστης ασφαλείας στη Σηλυβρία, ένα δώρο με αμάξι απ' την Κωνσταντινούπολη. Εδώ ήταν φυλακισμένος ο Αχμέτ μαζί με τον νεότερο αδελφό του, τον Μεχμέτ, έναν οικονομολόγο που απολύθηκε από τη θέση του στο Πανεπιστήμιο της Κωνσταντινούπολης, όπου δίδασκε για τριάντα χρόνια. Δεν έχουν επιτρέψει στη Γιάσεμιν να επισκεφθεί τον Αχμέτ –της επιτρέπουν μόνο δέκα λεπτά στο τηλέφωνο κάθε δεκαπενθήμερο– κι επίσης δεν το έχουν επιτρέψει σε κανέναν ξένο. Ήμουν ο πρώτος που του επετράπη να δει τον Αχμέτ, επειδή εκπροσωπούσα τους αδελφούς Αλτάν ως δικηγόρος τους στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Στρασβούργο.

Οι εγκαταστάσεις ήταν τεράστιες και απειλητικές, με χωρητικότητα 11.000 φυλακισμένους. Συνοδευόμενος από έναν Τούρκο δικηγόρο, πέρασα από τουλάχιστον οχτώ

ελέγχους ασφαλείας και οδηγήθηκα με minibus στην πτέρυγα 9. Δεν μου έκαναν πλήρη σωματικό έλεγχο, αλλά απαιτήσαν να υποβληθώ σε σάρωση ματιών για να συμπεριλάβουν τα μάτια μου «στο σύστημα». Ένας από τους φύλακες ήταν φιλικός κι ήθελε να κουβεντιάσουμε για το ποδόσφαιρο. Κάναμε μια σύντομη, ανάλαφρη κουβέντα για τον Αρσέν Βενγκέρ, τον Μεζούτ Εζίλ (που, προς μεγάλη μου θλίψη, θα φωτογραφιζόταν σύντομα να δωρίζει μια φανέλα της Άρσεναλ στον Ταγίπ Ερντογάν) και το τι σήμαινε να είσαι Τούρκος. Εργαζόταν τέσσερα χρόνια εκεί και δεν είχε συναντήσει ποτέ άλλον ξένο. «Είσαι ο πρώτος», είπε μ' ένα χαμόγελο.

Συνάντησα πρώτα τον Μεχμέτ, που ήταν καλοσυνάτος και προσηνής, με λαμπερά μάτια και γενειάδα αλά Καρλ Μαρξ. Τον ενθουσίασε που μιλήσαμε στα γαλλικά, ξαφνιάζοντάς με με ιδέες για την παγκοσμιοποίηση και το αγγλικό κίνημα των Λουδιτών, σχετικά με τα οποία είχε άφθονο χρόνο για να γράψει. Μοιραζόταν ένα κελί με δύο άλλους άντρες, που ο ένας ήταν πρώην φοιτητής. Ο Μεχμέτ τα είχε χάσει με την κατάστασή του και με την προοπτική να περάσει την υπόλοιπη ζωή του στη φυλακή. Μια ισόβια κάθειρξη, είπε, είναι «σαν να ζεις χωρίς ρολόγια, σε ατελείωτο χρόνο». (Τρεις μήνες αργότερα, το καλοκαίρι του 2018, ο Μεχμέτ αποφυλακίστηκε.)

Ο Μεχμέτ έφυγε. Περίμενα, και κατόπιν ήρθε ο Αχμέτ στο κελί μας, που είχε τζάμι. Έδειχνε σε καλή κατάσταση. «Κάνω βάρη!» είπε κεφάτα. Περάσαμε το μεγαλύτερο μέρος απ' το μισάωρό μας σκασμένοι στα γέλια. «Όχι», είπε, η

Τουρκία δεν είχε πιάσει ακόμη πάτο. «Είμαστε έθνος μπάντζι τζάμπερ και, λίγο προτού σκάσουμε κάτω, κάπως κατορθώνουμε να ανεβούμε ξανά». Κουβεντιάσαμε για φαγητό, πολιτική, την ποιότητα του γρασιδιού στον κήπο μου στο Λονδίνο και τον γείτονά μου, τον Εγγλέζο δικαστή που υπέγραψε το ένταλμα σύλληψης του γερουσιαστή Πινοσέτ το φθινόπωρο του 1998. Ο Αχμέτ εντυπωσιάστηκε ξανά με την ιδέα της απονομής δικαιοσύνης από έναν δικαστή που ήταν ανεξάρτητος. «Ένα θαύμα», είπε.

Τι ήθελε να μάθουν οι αναγνώστες του; τον ρώτησα. Μιλήσαμε για τον δικαστή που τον καταδίκασε, έναν άνθρωπο με «πρησμένα βλέφαρα». Ο Αχμέτ ήξερε ότι με ενδιέφεραν ιδιαίτερα οι δικαστές, ειδικά οι λιγότερο ανεξάρτητοι. Αργότερα θα μάθαινα ότι το όνομα του ανθρώπου που καταδίκασε στα καλά καθούμενα τον Αχμέτ σε ισόβια κάθειρξη ήταν Κεμάλ Σελτσούκ Γιαλτσίν.

«Τον κοίταξες ποτέ κατάματα;» ρώτησα.

«Μία φορά μονάχα: *Τώρα εγώ είμαι ο ισχυρός, έλεγαν τα μάτια του, και η δύναμη που μπορώ να ασκήσω θα σε συνθλίψει*», είπε ο Αχμέτ.

Επίσης μιλήσαμε για τα απομνημονεύματά του από τη φυλακή, το *Δεν θα δω τον κόσμο ξανά*, το σπουδαίο βιβλίο που, ως εκ θαύματος, κρατάτε τώρα στα χέρια σας και ετοιμάξετε να το διαβάσετε. «Είναι διαβατήρια τελετή για οποιονδήποτε συγγραφέα πρόκειται να πάει φυλακή», μου είπε ο Αχμέτ. «Κι εσύ δεν θα γίνεις ποτέ αληθινός συγγραφέας!» Σκάσαμε ξανά στα γέλια.

Ήταν σπουδαία υπόθεση να έχω μοιραστεί λίγο χρόνο μ' έναν άνθρωπο καταδικασμένο να περάσει την υπόλοιπη ζωή του στη φυλακή με χαλκευμένες κατηγορίες, που μπορούσε ακόμη να γελά μ' αυτό. Και ήταν επίσης σπουδαίο να φεύγω από το κελί της φυλακής στη Σηλυβρία νιώθοντας αναπάντεχη ευφορία, γεννημένη από το αξεπέραστο μεγαλείο του Αχμέτ Αλτάν και του ανθρωπίνου πνεύματος.

Φίλιπ Σαντς

Λονδίνο, 27 Σεπτεμβρίου 2018

Σημείωμα της μεταφράστριας από τα τουρκικά

Τα κείμενα σ' αυτό το βιβλίο ήρθαν σ' εμένα ένα ένα μέσα σε μια περίοδο επτά μηνών, από τον Νοέμβριο του 2017 ως τον Μάιο του 2018. Έφτασαν ανάμεσα στα προσωπικά σημειώματα που είχε δώσει ο Αχμέτ στους δικηγόρους μας κατά τις επισκέψεις τους στη φυλακή της Σηλυβρίας.

Το καθένα ήταν χειρόγραφο σε λευκό χαρτί με μπλε μελάνι. Το διάβαζα, το ξαναδιάβαζα κι έπειτα το πληκτρολογούσα αμέσως στον υπολογιστή μου αντιπαλεύοντας τη συγκίνηση που απειλούσε να με κυριεύσει. Με το που είχα το κείμενο στην οθόνη μπροστά μου, άρχιζα να μεταφράζω. Καθώς πληκτρολογούσα κάθε κείμενο κι αμέσως το μετέφραζα μονοκοπανιά βυθιζόμουν σε ό,τι βίωνε ο Αχμέτ και έτσι ένιωθα το θάρρος του και τη δύναμή του μια εποχή που δεν μου επιτρεπόταν να δω τον ίδιο.

Στο βιβλίο ο Αχμέτ παραθέτει πολλά αποσπάσματα από άλλους συγγραφείς. Στις περισσότερες περιπτώσεις το κάνει από μνήμης, αφού στη φυλακή δεν έχει πρόσβαση στα

κείμενα. Όποτε τα παραθέματά του δεν είναι κατά λέξη, παρέμεινα πιστή στη μνήμη του Αχμέτ – στον τρόπο που ο νους του άλλαξε τούτες τις προτάσεις μέσα σ' ένα κελί, χρόνια και μίλια μακριά από τη συνάντησή του μαζί τους. Αυτά τα ανακλιθέντα στη μνήμη παραθέματα είναι γραμμένα με πλαγιογραφία και η πηγή τους δεν έχει αναζητηθεί.* Όσο για τα παραθέματα από τα βιβλία που ο Αχμέτ διάβασε πράγματι στη φυλακή, αυτών η πηγή αναφέρεται στη σελίδα.

Γιάσεμιν Τσόγκαρ

* Προφανώς, με τη σειρά μου δεν έλεγξα επίσης την «εγκυρότητα» των παραθεμάτων. (Σ.τ.Μ.)

Μία μοναδική πρόταση

Εύπνησα. Το κουδούνι της εξώπορτας χτυπούσε. Κοίταξα το ψηφιακό ρολόι δίπλα μου· έλεγε 05.42.

«Είναι η αστυνομία», είπα.

Σαν όλους τους αντιφρονούντες σε τούτη τη χώρα, πλάγιαζα περιμένοντας το κουδούνι να χτυπήσει το χάραμα.

Ήξερα ότι μια μέρα θα έρχονταν για μένα. Και τώρα είχαν έρθει.

Μέχρι που είχα τακτοποιημένα μερικά ρούχα σε μια τσάντα, ώστε να είμαι έτοιμος για την έφοδο της αστυνομίας και για ό,τι θα ακολουθούσε.

Δύο φαρδιά μαύρα λινά παντελόνια με κορδόνι στη μέση, για να μη χρειάζομαι ζώνη, μαύρα καλτσάκια, άνετα μαλακά αθλητικά παπούτσια, ένα ελαφρύ βαμβακερό μπλουζάκι κι ένα σκούρο πουκάμισο για να το φοράω από πάνω.

Φόρεσα τη «στολή εφόδου» μου και πήγα στην πόρτα.

Απ' το ματάκι είδα έξι αστυνομικούς στον διάδρομο, με γιλέκα από κείνα που φορούν οι αντιτρομοκρατικές ομάδες

στις εφόδους σε σπίτια, με το ακρωνύμιο «ΤΕΜ» με μεγάλα γράμματα στο στήθος.

Άνοιξα την πόρτα.

«Έχουμε εντάλματα έρευνας και σύλληψης», είπαν μπαίνοντας κι αφήνοντας ανοιχτή την πόρτα.

Μου είπαν ότι είχαν και δεύτερο ένταλμα σύλληψης για τον αδελφό μου, τον Μεχμέτ Αλτάν, που έμενε στο ίδιο κτίριο. Μια ομάδα περίμενε για ώρα στην πόρτα του, όμως κανείς δεν τους άνοιξε.

Όταν ρώτησα σε ποιο διαμέρισμα είχαν πάει, αποδείχτηκε πως είχαν χτυπήσει λάθος κουδούνι.

Τηλεφώνησα στον Μεχμέτ.

«Έχουμε μουσαφίρηδες», είπα. «Άνοιξε την πόρτα».

Καθώς έκλεινα, ένας από τους αστυνομικούς άπλωσε το χέρι προς το κινητό μου. «Θα το κρατήσω εγώ αυτό», είπε και το πήρε.

Οι έξι σκόρπισαν στο διαμέρισμα κι άρχισαν την έρευνά τους.

Χάραζε. Ο ήλιος υψώθηκε πίσω από τους λόφους, με τις αχτίδες του να απλώνουν μαβιά, άλικά και λιλά κύματα στον ουρανό, θυμίζοντας πέταλο λευκού ρόδου που ανοίγει.

Ένα γαλήνιο σεπτεμβριάτικο πρωινό αργοξυπνούσε, αγνοώντας τι συνέβαινε στο σπίτι μου.

Όσο οι αστυνομικοί έψαχναν το διαμέρισμα, έβαλα να βράσω νερό.

«Θέλετε τσάι;» ρώτησα.

Είπαν όχι.

«Δεν είναι μπαξίσι», είπα μιμούμενος τον συχωρεμένο τον πατέρα μου, «πειείτε ένα τσάι».

Πριν από σαράντα πέντε χρόνια ακριβώς, ένα πρωινό σαν αυτό, εισέβαλαν στο σπίτι μας και συνέλαβαν τον πατέρα μου.

Ο πατέρας μου ρώτησε τους αστυνομικούς αν ήθελαν καφέ. Όταν αρνήθηκαν, γέλασε και είπε: «Δεν είναι μπαξίσι, πειείτε έναν καφέ».

Αυτό που βίωνα δεν ήταν déjà vu. Η πραγματικότητα επαναλαμβανόταν. Τούτη η χώρα προχωρά πολύ αργά στην Ιστορία, για να πάει μπρος ο χρόνος, που απεναντίας αναδιπλώνεται.

Έχουν περάσει σαράντα πέντε χρόνια κι ο χρόνος έχει επιστρέψει στο ίδιο πρωινό.

Στη διάρκεια εκείνου του πρωινού που κράτησε σαράντα πέντε χρόνια, ο πατέρας μου είχε πεθάνει κι εγώ είχα γεράσει, όμως το χάραμα και η έφοδος ήταν ίδια κι απαράλλαχτα.

Ο Μεχμέτ εμφανίστηκε στην ανοιχτή πόρτα, μ' εκείνο το χαμόγελο στο πρόσωπό του, που το βρίσκω καθησυχαστικό πάντα. Περιβαλλόταν από αστυνομικούς.

Αποχαιρετιστήκαμε. Οι αστυνομικοί τον πήραν.

Έβαλα τσάι για μένα. Έβαλα μούσλι και γάλα σ' ένα μπολ. Κάθισα σε μια πολυθρόνα για να πω το τσάι μου, να φάω το μούσλι μου και να περιμένω να τελειώσουν οι αστυνομικοί την έρευνά τους.

Το διαμέρισμα ήταν ήσυχο.

Δεν ακουγόταν κανένας ήχος εκτός από των αστυνομικών καθώς μετακινούσαν πράγματα.

Γέμισαν χοντρές πλαστικές σακούλες με λάπτοπ αγορασμένα πριν από δύο δεκαετίες, όπου είχα γράψει κάποια από τα μυθιστορήματά μου κι έτσι δεν μου έκανε καρδιά να τα πετάξω, με παλιομοδίτικες δισκέτες που είχαν συσσωρευτεί με το πέρασμα των χρόνων, και με το τωρινό μου λάπτοπ.

«Πάμε», είπαν.

Πήρα την τσάντα, όπου είχα προσθέσει μια αλλαξιά εσώρουχα και κάνα δυο βιβλία.

Βγήκαμε από το κτίριο. Μπήκαμε στο αυτοκίνητο της αστυνομίας που περίμενε στην πύλη.

Κάθισα με την τσάντα στα πόδια μου. Η πόρτα έκλεισε, κλείνοντάς με μέσα.

Λέγεται ότι οι νεκροί δεν ξέρουν πως είναι νεκροί. Σύμφωνα με την ισλαμική μυθολογία, μόλις απιθώνεται το πτώμα στον τάφο κι αφού σκεπάζεται με χώμα κι ο κόσμος που έχει πάει στην κηδεία αρχίζει να σκορπά, ο νεκρός προσπαθεί επίσης να σηκωθεί και να πάει σπίτι του, αλλά συνειδητοποιεί ότι έχει πεθάνει όταν χτυπάει το κεφάλι του στο φέρετρο.

Όταν έκλεισε η πόρτα, το κεφάλι μου χτύπησε στο καπάκι του φέρετρου.

Δεν μπορούσα ν' ανοίξω την πόρτα εκείνου του αυτοκινήτου και να βγω έξω.

Δεν μπορούσα να γυρίσω σπίτι.

Ποτέ ξανά δεν θα μπορούσα να φιλήσω τη γυναίκα που αγαπώ, να αγκαλιάσω τα παιδιά μου, να συναντηθώ με τους

φίλους μου, να τριγυρίσω στους δρόμους. Δεν θα 'χα το δωμάτιό μου και τον υπολογιστή μου για να γράφω, τη βιβλιοθήκη μου για να ανατρέχω σ' αυτήν. Δεν θα μπορούσα ν' ακούσω ένα κοντσέρτο για βιολί, να πάω ένα ταξίδι, να ρίξω μια ματιά στα βιβλιοπωλεία, ν' αγοράσω ψωμί από τον φούρνο, να κοιτάξω τη θάλασσα ή μια πορτοκαλιά, ή να μυρίσω τα λουλούδια, το γρασίδι, τη βροχή, τη γη. Δεν θα μπορούσα να πάω σινεμά. Δεν θα μπορούσα να φάω αβγά με λουκάνικα, ή να πιω ένα ποτήρι κρασί, ή να πάω σ' ένα εστιατόριο και να παραγγείλω ψάρι. Δεν θα μπορούσα να δω την ανατολή. Δεν θα μπορούσα να πάρω κανέναν στο τηλέφωνο. Κανείς δεν θα μπορούσε να πάρει εμένα στο τηλέφωνο. Δεν θα μπορούσα ν' ανοίξω μόνος μου μια πόρτα. Δεν θα ξυπνούσα ξανά σε μια κάμαρα με κουρτίνες.

Ως και το όνομά μου θα άλλαζε.

Το Αχμέτ Αλτάν θα σβηνόταν και θα το αντικαθιστούσε το όνομα στα επίσημα πιστοποιητικά, Αχμέτ Χουσερέφ Αλτάν.

Όταν ρωτούσαν το όνομά μου, θα έλεγα «Αχμέτ Χουσερέφ Αλτάν». Όταν ρωτούσαν πού έμενα, θα τους έλεγα τον αριθμό του κελιού μου.

Από δω και πέρα, άλλοι θα αποφάσιζαν τι θα έκανα, πού θα στεκόμουν, πού θα κοιμόμουν, τι ώρα θα ξυπνούσα, ποιο ήταν το όνομά μου.

Θα δεχόμουν διαρκώς διαταγές: «στάσου», «περπάτα», «μπες», «σήκωσε τα χέρια», «βγάλε τα παπούτσια σου», «μη μιλάς».

Το αυτοκίνητο της αστυνομίας έτρεχε.

Ήταν η πρώτη μέρα μιας δωδεκαήμερης θρησκευτικής γιορτής. Οι περισσότεροι άνθρωποι στην πόλη, συμπεριλαμβανομένου του εισαγγελέα που είχε διατάξει τη σύλληψή μου, είχαν φύγει για διακοπές.

Οι δρόμοι ήταν έρημοι.

Ο αστυνομικός δίπλα μου άναψε τσιγάρο κι έπειτα έτεινε προς το μέρος μου το πακέτο.

Έγνεψα αρνητικά χαμογελώντας.

«Καπνίζω μόνο όταν είμαι νευρικός», είπα.

Ποιος ξέρει από πού ήρθε τούτη η πρόταση. Πουθενά στο μυαλό μου δεν είχα διαλέξει να κάνω μια τέτοια δήλωση. Ήταν μια πρόταση που δημιουργούσε μια αγεφύρωτη απόσταση ανάμεσα στην ίδια και στην πραγματικότητα. Αγνοούσε την πραγματικότητα, ενώ εγώ ο ίδιος μεταμορφώνομαι σε αξιοθρήνητο ζώφιο που δεν μπορούσε ν' ανοίξει καν την πόρτα του αυτοκινήτου όπου βρισκόταν, που είχε χάσει το δικαίωμα να αποφασίζει για το μέλλον του, που το όνομά του είχε αλλαχτεί: ένα ζώφιο μπλεγμένο στον ιστό μιας δηλητηριώδους αράχνης.

Ήταν λες και κάποιος μέσα μου, ένας που δεν μπορούσα να τον αποκαλέσω ακριβώς «εγώ» αλλά που μιλούσε ωστόσο με τη φωνή μου, μέσ' από το στόμα μου, και που επομένως ήταν κομμάτι μου, έλεγε καθώς μεταφερόταν μέσα σ' ένα αυτοκίνητο της αστυνομίας, προς ένα σιδερένιο κελί, ότι κάπνιζε μόνο όταν ήταν νευρικός.

Αυτή η μοναδική πρόταση άλλαξε αίφνης τα πάντα.

Χώρισε την πραγματικότητα στα δύο σαν σπαθί σαμουράι που με μία μοναδική κίνηση κόβει ένα μεταξωτό μαντίλι ριγμένο στον αέρα.

Στη μια πλευρά τούτης της πραγματικότητας ήταν ένα παγιδευμένο κορμί από σάρκα, κόκαλα, αίμα, μυς και νεύρα. Στην άλλη πλευρά ήταν ένας νους που δεν νοιαζόταν για κείνο το κορμί και το κοροΐδευε για ό,τι θα του συνέβαινε, ένας νους που έβλεπε από ψηλά ό,τι γινόταν και ό,τι έμελλε να γίνει· που θεωρούσε τον εαυτό του αλώβητο και που επομένως ήταν αλώβητος.

Ήμουν σαν τον Ιούλιο Καίσαρα, ο οποίος, με το που πληροφορήθηκε ότι ένας μεγάλος γαλατικός στρατός ήταν καθ' οδόν για να βοηθήσει τους πολιορκημένους κατοίκους της Αλεσίας, έβαλε να χτίσουν δύο τείχη – ένα γύρω από το κάστρο, για να εμποδίζει εκείνους που ήταν μέσα να φύγουν, κι ένα γύρω από το στράτευμά του, για να εμποδίζει εκείνους που ήταν έξω να μπουν.

Τα δύο ψηλά μου τείχη χτίστηκαν με μία μοναδική πρόταση, που εμπόδιζε τις θανάσιμες απειλές να μπουν και τις έγνοιες που συσσωρεύονταν στις βαθιές γωνιές του νου μου να βγουν, έτσι ώστε να μην μπορούν αυτές οι δύο να ενωθούν και να με συνθλίψουν με τον φόβο και τον τρόμο.

Συνειδητοποίησα γι' άλλη μια φορά πως, όταν είσαι αντιμετώπος με μια πραγματικότητα που μπορεί να φέρει τα πάνω κάτω στη ζωή σου, τούτη η ίδια θλιβερή πραγματικότητα θα σε σαρώσει σαν ορμητική πλημμύρα μονάχα αν της υποταχθείς και ενεργήσεις όπως περιμένει αυτή από σένα.

Ως κάποιος που έχει ριχτεί στα βρόμικα, φουσκωμένα κύματα της πραγματικότητας, μπορώ να πω με σιγουριά ότι τα θύματά της είναι οι αποκαλούμενοι έξυπνοι άνθρωποι που πιστεύουν ότι πρέπει να ενεργείς σύμφωνα μ' αυτήν.

Υπάρχουν συγκεκριμένες ενέργειες και λέξεις που τις απαιτούν τα γεγονότα, οι κίνδυνοι και η πραγματικότητα που σε περιβάλλουν. Με το που θα αρνηθείς να παίξεις αυτόν τον καθορισμένο ρόλο, και απεναντίας πράξεις και πεις το αναπάντεχο, η ίδια η πραγματικότητα καταλαμβάνεται εξαπίνης· χτυπά πάνω στους στασιαστικούς κυματοθραύστες του μυαλού σου και κομματιάζεται. Τότε αποκτάς τη δύναμη να μαζέψεις τα κομμάτια και να δημιουργήσεις από αυτά μια νέα πραγματικότητα στο απάγκιο του νου.

Το κόλπο είναι να κάνεις και να λες το μη αναμενόμενο. Με το που θα μπορέσεις να μην πάρεις στα σοβαρά τη λόγχη της μοίρας που είναι στραμμένη καταπάνω στο κορμί σου, μπορείς να φας με χαρά τα κεράσια με τα οποία έχεις γεμίσει το πηλήκιό σου, σαν τον αλησμόνητο υπολοχαγό στο διήγημα «Η πιστολιά» του Πούσκιν, που κάνει ακριβώς αυτό με ένα όπλο να τον σημαδεύει στην καρδιά.

Σαν τον Μπόρχες, μπορείς να απαντήσεις στον κλέφτη που σε απειλεί: «Τα λεφτά σου ή τη ζωή σου», λέγοντας: «Τη ζωή μου».

Η δύναμη που θα κερδίσεις είναι απεριόριστη.

Ακόμη δεν ξέρω πώς και είπα την πρόταση που μεταμόρφωσε όλα όσα μου συνέβαιναν και τον τρόπο που τα αντιλαμβάνόμουν, ούτε ποια θα μπορούσε να είναι η μυστηριώδης

πηγή της. Αυτό που ξέρω είναι ότι κάποιος στο αυτοκίνητο της αστυνομίας, αυτός που μπόρεσε να πει ότι κάπνιζε μόνο όταν ήταν νευρικός, ήταν κρυμμένος μέσα μου.

Είναι πλασμένος από πολλές φωνές, γέλια, παραγράφους, προτάσεις και πόνο.

Αν δεν είχα δει τον πατέρα μου να χαμογελά όταν τον πήραν μέσα σ' ένα αυτοκίνητο της αστυνομίας πριν από σαράντα πέντε χρόνια· αν δεν είχα ακούσει απ' αυτόν ότι ο απεσταλμένος της Καρχηδόνας, όταν τον απειλησαν με βασανιστήρια, έβαλε το χέρι του μες στη θράκα· αν δεν ήξερα ότι ο Σενέκας παρηγορούσε τους φίλους του ενώ καθόταν μέσα σ' έναν λουτήρα γεμάτο ζεστό νερό κι έκοβε τις φλέβες του με διαταγή του Νέρωνα· αν δεν είχα διαβάσει ότι, την παραμονή της μέρας που θα εκτελούνταν στην γκιλοτίνα, ο Σαιν-Ζυστ είχε γράψει σε μια επιστολή ότι *οι συνθήκες ήταν δύσκολες μόνο για όσους αντιστέκονταν στον τάφο που τους περίμενε* κι ότι ο Επίκτητος είχε πει πως *όταν το σώμα μας είναι σκλαβωμένο, ο νους μας μπορεί να παραμείνει ελεύθερος*· αν δεν είχα μάθει ότι ο Βοήθιος έγραψε το περίφημο βιβλίο του σε ένα κελί περιμένοντας να πεθάνει, θα φοβόμουν την πραγματικότητα που με περιέβαλλε μέσα σ' εκείνο το αυτοκίνητο της αστυνομίας. Δεν θα είχα βρει τη δύναμη να την περιγελάσω και να την κομματιάσω. Ούτε θα είχα μπορέσει να αρθρώσω εκείνη την πρόταση, μ' ένα κρυφό γέλιο να ανεβαίνει από τα πνευμόνια μου στα χείλη μου. Όχι, θα είχα ζαρώσει απ' την αγωνία.

Όμως κάποιος που τον νομίζω πλασμένο από τις φωτεινές σκιές των λαμπρών αυτών νεκρών, καθρεφτισμένων

μέσα μου, μίλησε και κατόρθωσε έτσι να αλλάξει όλα όσα συνέβαιναν.

Η πραγματικότητα δεν μπορούσε να με αλώσει.

Αντιθέτως, εγώ άλωσα την πραγματικότητα.

Σ' εκείνο το αυτοκίνητο της αστυνομίας στους ηλιόλουστους δρόμους, έβαλα κάτω στο δάπεδο την τσάντα που ήταν ακουμπισμένη στα πόδια μου και, χαλαρός, έγειρα πίσω.

Όταν φτάσαμε στην Ασφάλεια, το αυτοκίνητο πέρασε από μια πολύ μεγάλη πύλη στην είσοδο και κατηφόρισε έναν φιδωτό δρόμο. Καθώς κατεβαίναμε, το φως λιγότετε ολόενα και το σκοτάδι βάθαινε.

Σε μια καμπή του δρόμου, το αυτοκίνητο σταμάτησε και βγήκαμε έξω. Από μια πόρτα, περάσαμε σε μια μεγάλη υπόγεια αίθουσα.

Ήταν ένας κάτω κόσμος, αυτός, ολότελα άγνωστος στους ανθρώπους που κυκλοφορούσαν από πάνω. Βρομούσε πέτρα, ιδρώτα και υγρασία. Αποσπούσε βίαια από τον κόσμο όλους όσοι περνούσαν μέσ' από τους βρόμικους κίτρινους τοίχους του, που έμοιαζαν με δάσος από θειάφι.

Στο μουντό ψυχρό φως των γυμνών λαμπτήρων, κάθε πρόσωπο είχε την κερένια, άτονη όψη του θανάτου.

Αστυνομικοί με πολιτικά περίμεναν να καλωσορίσουν εμάς, τα πλάσματα τ' αρπαγμένα από τον κόσμο. Πίσω τους, ένας διάδρομος οδηγούσε βαθύτερα στο εσωτερικό. Στοιβαγμένες στη βάση των τοίχων υπήρχαν πλαστικές σακούλες που έμοιαζαν μ' άμορφα υπάρχοντα ναυαγών ξεβρασμένα στην ακτή.

Οι αστυνομικοί έβγαλαν το κορδόνι από το παντελόνι μου και μου πήραν επίσης το ρολόι και την ταυτότητα.

Εδώ στα άφωτα βάθη οι αστυνομικοί, με καθεμία τους χειρονομία και λέξη, μας έκοβαν απ' τη ζωή σαν σαπισμένο, σκουληκιασμένο κομμάτι από ένα αγλάδι, αποκόβοντάς μας από τον κόσμο των «ζωντανών».

Ακολούθησα έναν αστυνομικό στον διάδρομο, σέρνοντας τα πόδια μου μέσα σε παπούτσια δίχως κορδόνια. Άνοιξε μια σιδερένια πόρτα και μπήκαμε σ' έναν στενό διάδρομο όπου η πνιγηρή ζέστη μ' άδραξε σαν νύχια άγριου θηρίου.

Κατά μήκος του διαδρόμου υπήρχε μια σειρά από κελιά πίσω από σιδερένια κάγκελα. Ήταν γεμάτα ανθρώπους ξαπλωμένους χάμω. Όπως είχαν γενειάδες αφημένες να μακρύνουν, μάτια κουρασμένα, πόδια γυμνά και κορμί μες στον ιδρώτα, τα όρια της ύπαρξής τους είχανε διαλυθεί και οι ίδιοι είχαν μετατραπεί σε κινούμενη μάζα σάρκας.

Με κοίταξαν με περιέργεια κι ανησυχία.

Ο αστυνομικός με έβαλε σ' ένα κελί και κλείδωσε την πόρτα.

Έβγαλα τα παπούτσια μου και ξάπλωσα σαν τους άλλους. Σ' εκείνο το μικρό κελί, που ήταν γεμάτο ανθρώπους, δεν είχες πού να σταθείς.

Μέσα σε λίγες ώρες είχα διανύσει πέντε αιώνες, φτάνοντας στα μπουντρούμια της Ιεράς Εξέτασης.

Χαμογέλασα στον αστυνομικό που στεκόταν έξω από το κελί παρακολουθώντας με.

Ιδωμένος απ' έξω, ήμουν ένας γέρος Αχμέτ Χουσερέφ

Αλτάν μ' άσπρη γενειάδα, ξαπλωμένος σε ένα ανάερο κι άφωτο σιδερένιο κελί.

Αυτό ήταν όμως μονάχα η πραγματικότητα εκείνων που με φυλάκισαν. Εγώ για μένα είχα αλλάξει.

Ήμουν ο υπολοχαγός που έτρωγε ευτυχισμένος κεράσια ενώ ένα όπλο τον σημάδευε στην καρδιά. Ήμουν ο Μπόρχες που έλεγε στον ληστή να του πάρει τη ζωή. Ήμουν ο Καίσαρας που έχτιζε τείχη γύρω από την Αλεσία.

Καπνίζω μόνο όταν είμαι νευρικός.